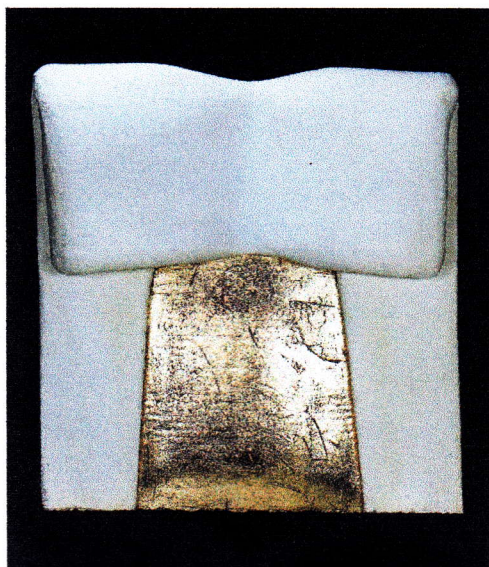

FESTŐ BAJBAN

Záborszky Gábor: *Fűgák* / Ludwig Múzeum
2016.02.11.

Ki a fene merné „képnek” nevezni a Bécsi kapu (1998) üvegszállal erősített puha, kelesztett papírmasszája által határolt domború felületet? Vagy szobornak hívni azt a Táskát (2001), amelyben a bejgli módra tekeredő papundecli alsó szegélyén csillan csak meg egy fémszínű sáv? P. SZÜCS JULIANNA KRITIKÁJA.

Amikor Claude Monet imádott feleségét elragadta a gyilkos kór, a megözevgyült festő vásznain alig változott valami. Maradt a gyorsan járó ecset, a plein air gyönyöre, a fénysugarakat szivárványosan rendező technika. Part, fák, távolban tornyok. Alig változott valami, de ez a *valami* több volt a soknál. Az idő telre fordult a képeken, a folyó fölött, mint gyászkalapról omló túllakodfátyol lebegett, és a víz fölcsínét egészen beborították a sárgásszürke, alattomos, egykedvűen zajló jégtáblák. Később, a művészettörténészek ezekből a vetheuil-i képek didergő, páratelt atmoszférájából értették meg a monet-i fájdalom igazi mélységét és valódi természetét. (Nem is abból az egy szál ravatalképből, amely a *konkrét* hitvest *konkrét* ágyon ábrázolta. Hiába, az impresszionista már csak ilyen: a pokolban is őrzi a gyázmunka *majdnem* szenttelen ábrázolási képességét.)

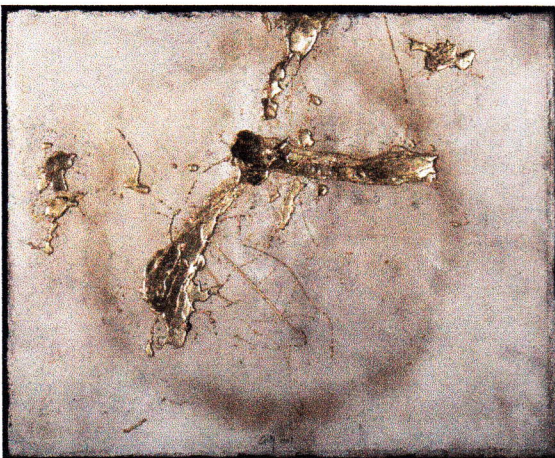
Amikor Záborszky Gábor, a nagy generációt reprezentáló képzőművész, háta mögött az egyik legstabilabb, legkövetkezetesebb, legmúltányoltabb életművel, hagyta újralátni válogatott teljesítményét – ezúttal a *Ludwig Múzeumban* –, azt is hagynia kellett, hogy az érzékenyebb nézők kódot fejtsenek az életpálya eddigi alakulásáról. Akár jól mentek a dolgok, akár rosszul. Monet megrendüléséhez hasonlóan a művekben „analóg rendszereket” itt is hiába keresünk, a jelbeszéddel, „az úszó jégtáblákkal”, a „digitális” üzenetekkel kell bibelődnünk.

Ravaszak a jelek, a megfejtés a közelmúlt ismerete nélkül aligha megy. Például a korai időszakban (hetvenes évek második fele, nyolcvanas évek első fele) durva felületű homokot és bájtalanul brutális vászonra vitt fotót ütköztetett leginkább, mert benne volt ebben a késői magyar neoavantgárd kellemestől irtózó, ipari hulladékon vegetáló proteszt hangulata (*Képcapsolás, Régi dolgok nyomai* és Joseph Beuys hatásának többi hiteles darabja). Vagy valamivel később (nyolcvanas évek közepe) homok-plextol-íarost kompozíciókban

partényrnyi méretben imitált sokszor gigászi méretű tájakat, mert ezekben meg ott lapult a korlátlan szabadság iránti megrendülés, s egyszersmind a korlátolt itthoni lét komikus kisszerűsége (*Jel-kép, Land art otthonra* továbbá Richard Long amerikai művész tippjeinek érdekes továbbgondolásai).

E rejtekező dramaturgiából következik, hogy a rendszerváltás környékén eszközei radikálisan átalakultak. Immár elhagyta a „rosszaságot”, és lemondott az iróniáról. Kitért a brutál effektusok elől, és átlépett a második természet roncsai fölé. Maradt a gyönyörű absztrakció, ráadásul az a fajta nonfigurativitás, amely a festmény síkvilága, a plasztika 3D-je, és az organikus objekt által keletkezett háromszög kellős közepébe pozicionálta létmódját. Ki a fene merné „képnek” nevezni a *Bécsi kapu* (1998) üvegszállal erősített puha, kelesztett papírmasszája által határolt domború felületet? Vagy szobornak hívni azt a *Táskát* (2001), amelyben a bejgli módra tekeredő papundecli alsó szegélyén csillan csak meg egy fémszínű sáv? De leveti magáról a kultusz-tárgy címkéjének gyanúját az a 2009-ben készült *Lélektükör* is (Horn Gábor tulajdona, erős, szép mű), amelyen a fémes lapok tekintélyt parancsoló szakralitásánál fontosabb a pompás arany pikkelyek gazdag látványa.

Az ám, arany. Záborszky kézjegyévé vált a kilencvenes évek közepétől. Meg persze az ezüst is. Pontosan kifejezte, hogy e kiténtetett fémszínekkel nem csak misztikus és transzcendens tartalommal töltheti föl a műveket, de azt is, hogy mekkora csattanás idézhető elő a szent szín és a talmi anyag kontrasztja által. Forró dinamika süt ezekből a szerencsés csillagzat – vagy inkább nap- és hold-sugárzás – alatt született sorozatokból. Kémiai folyamatok siftergő ereje érződik a fényes fröccsentések nyomán, a lombik gőze csap ki a fegyelmezetten végigkísérletezett paplan formájúra gyúrt munkadarabokból. „Az alkimia vágyott tárgya itt már régen nem az arany – írta dolgairól egyik legértőbb elemzője Ébli Gábor –, hanem a művészet hiteles megjelenítése.”

Az éjszaka démona.
Forrás: lumu.hu

Csinált persze nem csak csillogó holmikat. Hol egy vászonra vitt fotó és az örölt pala (*Kaukázusi felhők*, 2006), hol gipsz-karton és C-print (*Felhőben úszó boldogság*, 2004), hol „csak” eukaliptuszrost, kávé, tea, menta és papír (*Szilvi konyhája*, 2004) ellentétei teremtek olyan feszültséget, amely elegancia, mértéktartás és alulfogalmazás nélkül akár fájhatna is. De Záborszky elegáns, mértéktartó és understatement volt a rendszerváltástól innen és túl, egészen a közelmúltig. A kézjegyévé vált arany nem csak izzásával, a kvalitásfokával is ragyogott.

Történhetett valami. Mint Monet lelkeben a gyász 1879-ben, (vagy mint René Magritte életében a kiábrándulás 1946-ban, vagy mint Bálint Endre idegrendszerében a honvágy 1962-ben) egyik évről a másikra Záborszky művészetét is valami (az idő?, a rendszer?, a körülmények?) átalakította. Már a *Szétesett világ* (2011) feketébe csapódó fehér szilánkjai is feladják a korábbi fölényes harmóniát. Azután a betű-képpel nyomatkosított *Hol van az otthon* (2013) is világnagy kétségbeesésről árulkodik. A koronát a *Féltorony* (2014) teszi föl a depresszióra. Másik címével ki is fecsegi az iskola titkát: Mint oldott kéve, úgy foszlik, omlik, hámlik a sok arany és ezüst, az elmúlt évek-évtizedek optimizmusból, hitből, méltóságból, reményből formázott kincse.

Maradt helyettük valami boldogtalan zűrzavar. Egy túlszűfolt táblán valódi szobor-töredék Indiából, plusz kavicsos fotó, plusz zuhanó betűk. Egy másik táblán Bali démon faragvány, plusz valódi deszka, plusz ugyan

csak zuhanó betűk. Egy harmadikon éppen ellenkezőleg: reménytelen szürke alpból egy mínuszokkal és persze pluszokkal határolt fekete kör ásít a mai valóságra, úgy is, mint az *Anyag fekete lelkére*. Ezek az utóbbi művek mind 2014-ben készültek, és nyilván nem jókedvből születtek, nem örömből fakadtak, nem a művész top formáját hozzák. A fentebb idézett művészettörténeti példák pedig álljanak tanulságul, reményként. Egyszer minden elmúlik. Még a szomorúság okai is. Monet újránősült, Magritte helyrebillent és Bálint hazatért. Mindhárman nagy festőként boldogan éltek, míg meg nem haltak.

Szerző: **P. Szűcs Julianna**

Tetszik 40 ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

Címkék: [Bálint Endre](#), [Ludwig Múzeum](#), [Magritte](#), [Monet](#), [P. Szűcs Julianna](#), [Záborszky Gábor](#)